

De ce lupta anti-corupție trebuie recalibrată?

1. Principiul

Combaterea ferma a corupției este o necesitate clară în România pe termen scurt, mediu și lung. Erori nu trebuie să conducă la afectarea principiului politicii respective.

În caz contrar, vom deveni timp de decenii o republică bananieră în sensul cel mai de clișeu al expresiei din punctul de vedere al infracționalității, arbitrariului decizional și neglijării meritocrației.

Prin urmare, pentru orice om de bună credință, nu cred că are rost să zăbovim pe partea pozitivă a ceea ce s-a făcut în ultimii 15 ani, necesitatea acționării împotriva corupției cu resurse adecvate și susținere la nivel de politică publică fiind evidentă.

Pe de altă parte, erorile de strategie sau umane nu trebuie ignorate, din motivele detaliate mai jos, mai ales dacă nu se rezolvă rapid de la sine cum din păcate s-a întâmplat la noi în unele privințe.

Nu mă refer că atare la simplul fapt că au fost situații în care instanțele de judecată au respins cazuri susținute de DNA sau DIICOT. Este absurd să se pretindă că autoritățile de tipul respectiv ar trebui să fie infailibile, sistemele judiciare din mai toată lumea presupunând prin înșelașă structura lor contrariul, motiv pentru care un caz și trece prin mai multe filtre.¹

Mă refer la aspecte de abordare unde aș vedea 5 erori, fiecare cu efectele sale sau cu o contribuție la efecte (și care trebuie avute în vedere tocmai pentru a permite realizarea interesului general din toate perspectivele care contează pentru un stat).

O parte dintre acestea s-au mai estompat, dar pare că motivul a ținut mai degrabă de rezultatul contraofensivei din ultimii ani menite să „arunce copilul cu apa din copaie” și care a avut și destui susținători de conjunctură generați tocmai de erorile respective, decât de o conștientizare.

De aceea și este important să se clarifice într-un mod vizibil prioritățile și principiile pentru viitor ca macar indirect să transpara că s-au înțeles și erorile. Altfel, unele efecte negative vor continua să se vadă ani buni de acum încolo

chiar daca partea de erori ar înceta cu totul.

2. O eroare foarte importanta a fost aceea ca au fost urmarite și multe fapte neclare, inclusiv din perspectiva juriștilor

A devenit nesigur în România în privințe importante, inclusiv pentru juriști specializați, ce este fapta penala și ce nu, precum și ce circumstanțe agravante ar putea fi relevante, într-un context de criminalizare excesiva. Represiunea penala ar trebui sa priveasca situații ușor predictibile, sa știi ca e ceva atât de nepotrivit ca probabil riști raspunderea penala atunci când acționezi într-un anumit mod.

Or, sunt mulți români care pot sa intre sub incidența potențiala a legii penale, în modul în care a fost redactata, interpretata sau aplicata în România în ultima decada, fara sa-și dea seama.

Sunt destule persoane pe plaiurile stramoșești cu o busola a moralei atât de dereglată ca problema ține pur și simplu de ele (și este destul de evident ca se fura mult în România). Dar la noi, problema a devenit mult mai larga.

În primul rând, o buna parte din cele peste 15 800² de legi, ordonanțe și hotărâri de Guvern în vigoare în România (ca sa nu mai vorbim de numeroase ordine de ministru, etc) au neclarități și pentru oameni cu multe lecturi de specialitate în spate. Paleta de interacțiuni potențiale cu dreptul penal a ajuns sa fie vasta, iar nesiguranța aferenta - pe masura.

Exemple includ infracțiunile de abuz în serviciu și de neglijență în serviciu³, definite larg, interpretate și mai larg și introduse artificial în categoria faptelor de corupție, dar sunt destule alte infracțiuni neclare ca incidența și care pot interveni în situații în care deciziile unui funcționar nu au fost optime pentru stat sau în cazuri potențial relevante pentru întregi segmente profesionale.

În plus, chiar și când textul normativ parea clar, au existat destule interpretari surprinzătoare și pentru specialiști și nu numai la nivelul unor procurori, dar și al instanței supreme. Trebuie înțeles, de exemplu, ca atunci când Legea sanatații⁴ prevede expres⁵ ca medicii nu sunt funcționari publici și nu pot fi asimilați acestora și Legea drepturilor pacientului⁶ prevede expres⁷ ca pacientul poate dona bani medicului daca aceasta se face dupa efectuarea actului medical și e nesolicitata, dar instanța suprema decide⁸ ca medicul respectiv este și funcționar public și ar lua mita în astfel de cazuri, apare cel puțin o dilema.

Pentru cititorii care ar considera ca prevederile legale respective sunt nepotrivite și greu de verificat în practica și ca sunt multe cazuri de mita cu doctori, soluția instanței poate parea chiar de laudat. Dar din punct de vedere strict juridic, când litera textelor legale respective este practic considerata inaplicabila în dreptul penal și nici profesori de drept nu înțeleg astfel de decizii, consecințele sunt mult mai largi.

Cu alte cuvinte, nu e vorba ca instanța suprema poate a „rezolva” uneori situații de reglementari discutabile moral, ci ca apar incertitudini juridice anormale pentru un stat de drept în privința modului de a citi chiar și texte normative exprese și specifice în vigoare (și aceasta în materia dreptului penal).

Aceeași nesiguranța anormala rezulta și din situațiile în care unii procurori abordeaza diferit situații similare sau instanța suprema decide diferit în dosare ce ridica aceeași problema de drept penal și aceasta, uneori, la nivelul aceluiași complet și în aceeași zi.

De altfel, marea majoritate a avocaților specializați în drept penal par convinși ca au fost destule cazuri în ultima

decada în care nu se putea rezonabil anticipa tot ce puteau imagina destui procurori (și unii judecatori) din zona anti-corupție ca încadrare juridică și chiar în materie de ocire a dreptului la apărare. Am observat personal situații cel puțin bizare. O serie întreagă de decizii CEDO confirmă exemple concrete.

Problematika nu e simplă, fauna infracțională în România fiind vastă, dar potențial frustrant de „documentat” pentru aparatul de justiție.

Trebuie, însă, înțeles foarte bine ca urmărirea penală împotriva unor decidenți administrativi sau politici în cazuri fără o rea credință clar demonstrată ar trebui să aibă caracter excepțional, fiind esențială abordarea constructivă față de decidentul care nu a furat, după cum se întâmpla, de altfel, și în sectorul privat (unde acționarii rarism imputa ceva unui administrator dacă nu e vorba de fraudă).

Greșelile sunt cvasi-intrinseci oricărei activități mai complexe din ziua de azi și moderația în gestionarea acestora este esențială pentru a nu rămâne fără oameni care să mai facă ceva. Lecțiile de interpretare și analiză optimă la ani de zile după luarea unor decizii ar trebui să fie rezervate și atente la echilibru.

Desigur, o restrângere de texte și interpretări vine cu riscul ca așa „să scape” și niște indivizi care ar „merita” sancțiuni penale, dar efectul pozitiv pe ansamblu ar fi mult mai mare, din motivele explicate mai jos.

Motivul de principiu este acela că având în vedere volumul și neclaritățile legislației din România, precum și interpretările din ultima decada în zona penală, cu greu s-ar putea găsi persoane în România (inclusiv magistrați specializați în drept penal sau inspeciori ai Curții de Conturi) care dacă ar fi, de exemplu, primari sau miniștri 1 an să nu se poată alege cu 2-3 dosare penale în cazul în care cineva le-ar analiza în detaliu toată activitatea. Or, este cu totul anormal ca o persoană să riște câteva dosare penale practic prin înșuși funcția ocupată și că liniștea juridică să depindă într-o măsură importantă de ce noroc a avut în viață.

Motivele la modul mai practic sunt că nesiguranța respectivă a dus sau a contribuit la:

(i) Intrarea în “subteran” a multora din cei cu adevărată putere de decizie, aparând în față în locul lor persoane fără anvergură, sau chiar personaje evident incompetente, cu afectarea actului de guvernare

Oamenii de calibrul din politica și administrație au realizat că nu mai pot ști când să semneze fără să riște. Anterior, aceia dintre ei care furau încercau de multe ori să dispară („durere de burta”, ramas departe de sediu dintr-un motiv oarecare și invocarea imposibilității ajungerii la timp pentru semnare, etc) în momentele mai sensibile, lăsând vreun delegat (cu procura de genul să respecte legea) să semneze.

Odată cu implementarea unor interpretări care au făcut distincția dificilă, mulți dintre aceștia nu au plecat din țară, dar au trecut „în spate” (unii la închisoare) pe strategia românească mai veche de a ocoli problemele. „În față” a crescut automat semnificativ ponderea celor care fie erau mult mai puțin pregătiți (și nu înțelegeau riscurile când semnau și puteau fi și înlocuiți ușor), fie erau mai hoți (și considerau că merita), fie credeau că sunt „protejați”, ce înseamnă asta fiind, oricum, un aspect relativ.

La nivelul întregii administrații, începând chiar cu Guvernul, a funcționat, astfel, mult mai mult în ultimii 5-6 ani decât în decada anterioară această ”tactică” defensivă de a încerca să pui în diverse funcții relevante economice persoane considerate cu totul controlabile sau cu maximă loialitate (nu competență), într-o măsură importantă pentru a putea para mai bine eventuale investigații.

Nu trebuie generalizat, fiind și destui oameni capabili cu funcții, dar ponderea a avut clar de suferit. Consecințele asupra politicilor publice și calității actului de guvernare au fost serioase.

În primul rând, un incompetent este incompetent tot timpul, nu doar când este sunat de susținătorii „din umbră” cu

rugamintea rezolvării vreunei „nevoi” de furt și semnează voios diverse. Calitatea actului obișnuit de administrare și de coordonare la modul mai general a scăzut, astfel, chiar la nivelul de conducere.

În al doilea rând, văzând multe specimene ajunse pe funcții, au prins curaj și altele. În plus, o parte dintre cei care erau peste medie au fost tentați să se vada mai pricepuți decât erau (văzând în relativ pe cei din jur) și mai puțin înclinați să se consulte larg.

Nu în ultimul rând, puterea reală s-a dus într-o măsură importantă înspre niveluri (în exteriorul multor instituții) care nu ar trebui să o aiba, sau nu în gradul respectiv, gripând mecanismul normal de politici publice și încurajând discuțiile de culise în toate sferile.

România nu avea, oricum, un istoric de mare laudă în pîvințele respective, dar ponderea din ultimii 5-6 ani a crescut mult, fiind stimulată artificial de eroarea respectivă.

(ii) Descurajarea implicării funcționarilor publici în actul decizional, cu afectarea calității și promptitudinii actelor de decizie și administrare.

Nu numai că nivelul a scăzut din punctul de vedere al calității tocmai la vârful multor instituții, dar consecințe au fost în întregul aparat administrativ.

În contextul în care a devenit neclar ce este pasibil de sancționare penală și ce nu, coroborat cu ambiguitățile cadrului legislativ din România, numeroși funcționari au început să se ferească de asumări de decizie. Cultura indusă de perioada comunistă cu privire la asumarea de răspundere nu a ajutat nici ea.

A crescut, astfel, numărul funcționarilor care, ca să nu riște nimic, s-au opus oricărei măsuri unde vedeau un risc cât de mic. În plus, au început să întârzie și să se exprime în scris în modalități neclare sau cu rezerve și în destule cazuri unde nu vedeau ceva anume, dar nu mai aveau siguranța că nu ar putea vedea altcineva în viitor vreo problemă. Aceasta a făcut decizia dificilă și pentru cei din lanțul de decizie care sunt mai stăpâni pe competențele lor sau mai înclinați să facă ceva constructiv.

Răspunsurile la solicitările sectorului privat de clarificare și ghidare care nu clarificau, de fapt, mai nimic au atins proporții semnificative, funcționarii temându-se că li se va reproșa în viitor că puteau alege o interpretare mai bună pentru stat.

Majoritatea hoților par să fi continuat în buna măsură să fure pe ideea, probabil, că merita riscul (și legat și de alte erori ale luptei anti-corupție descrise mai jos). Calitatea politicilor publice și actelor de administrare obișnuite a fost, însă, afectată.

(iii) Descurajarea multor oameni decenti și buni profesioniști de a se implica în administrație și politică

Dacă ne uităm la ce s-a întâmplat după 2004 cu mai toți șefii de partide mari din România și mai toți prim miniștrii sau foști președinți, precum și cu foarte mulți președinți de consilii județene și o mulțime de primari sau de șefi ai altor instituții publice, se ridică unele întrebări.

Desigur, o părere la îndemână ar fi că sunt toți hoți și își meritau soarta, iar setea stramoșască de capete ale lui Moțoc și-a găsit deosebire regulată. Totuși, din perspectiva macro, o astfel de intensitate a înlocuirii elitei de facto poate deveni rapid contra-productivă în pîvințe importante, mai ales când nu ai suficienți înlocuitori disponibili pregătiți, cum s-a întâmplat la noi.

Este adevărat că în afara unui război sau revoluții este greu de “facut loc” unei noi garnituri de lideri. Pe de altă

parte, neclaritatea și subțirimea aparenta a faptelor în destule cazuri, agresivitatea unor abordări, numărul și diversitatea celor vizați au dus, de fapt, la o descurajare a multor oameni să se implice.

Pare prea evident și frecvent în România ca a fi în fruntea unei instituții sau unui partid, sau pur și simplu într-un circuit administrativ decizional atrage necazuri juridice. Dacă președinți sau prim-miniștri sunt vizați de cazuri neclare și de valoare economică mică, ce așteptări poate să aibă un decident de nivel mai mic?

Suntem și țara declarațiilor pe proprie răspundere când realitatea de multe ori nu poate să se potrivească perfect cu legislația sau când declarația se da de cineva care nu poate cunoaște dacă textul acesteia corespunde pe deplin situației de fapt (de exemplu, mulți primari, în proiecte cu fonduri europene).

Cred că este esențial de transmis mesajul că a face politică sau administrație fără rea credință (în înțelesul omului obișnuit) nu poate duce decât cu totul și cu totul rar la dosare penale, chiar dacă se comit erori.

Altfel, nici nu se va întruni o masă suficientă de oameni decenti și profesioniști care să se implice cu adevărat în administrație și politică.

(iv) Descurajarea dialogului între sectorul privat și cel public, crescând, astfel, de fapt, importanța circuitelor oculte

Dialogul masiv și constructiv între sectorul privat și cel public este esențial pentru politici publice și decizii bune într-o țară cu economie de piață.

Aceasta nu înseamnă că sectorul privat trebuie abordat naiv, dar lupta anti-corupție și ambiguitățile de interpretare promovate sau sugerate au pus în România sub semnul suspiciunii însuși principiul, inclusiv interacțiuni considerate absolut normale în statele occidentale.

După cum menționez și în alt articol, s-a instituit la un moment dat, acum câțiva ani, printr-un memorandum al Guvernului și un mecanism greoi, teoretic voluntar (altfel ar fi fost, probabil, și neconstituțional), dar implementat de multe instituții publice ca și cum ar fi obligatoriu, de acceptare de întâlniri doar cu persoane care s-au înregistrat într-un registru cu indicarea apartenenței de interese.

Dacă analizăm atent, cum ar putea așa ceva să afecteze circuitele oculte? Dimpotrivă, circuitele transparente fiind îngreunate birocratic și grevate de o suspiciune aproape prin natură, cele oculte nu pot decât să prospere. Acestea fie vor implica întâlniri în afara sediului instituției (la vreo nunta, pescuit, sauna sau gratar), fie vor privi lucruri suplimentare celor care s-ar declara.

Devenind potențial suspicios sau chiar periculos să rezolvi cereri din partea sectorului privat, de multe ori nu încerci să o faci, sau o faci doar în relația cu oamenii în care ai „încredere”.

Izolarea sectorului public de cel privat a fost promovată și la nivelul magistraților („ca să nu se interpreteze”), deși nu are nici un sens din perspectiva înțelegerii cât mai largi a economiei și a sectorului privat mai larg, abordarea în Occident fiind mult mai echilibrată.

Nu este exclus că unul dintre motive să fi fost (dincolo de o moștenire culturală paguboasă) dorința unor procurori și susținători de a putea influența actul de justiție mai ușor când era „nevoie”, prin suspiciunea prin natură a mai oricui face sectorul privat.

3. O a doua eroare a constat în urmărirea multor fapte relativ marunte, cu puține dosare economice mari finalizate prin sentințe

Dacă ne uităm la cazuistica mediatizată în ultima decadă, contrariaza raritatea dosarelor cu adevărat mari financiar și duse până la capăt, fiind însă foarte multe cazuri cu o miza economică redusă.

Nu e normal sa se susțina ca numeroase persoane din elita de facto a statului au afaceri colosale, au furat mult, etc (ca doar știm toți asta...) și sa fie incriminate până la urma pentru niște dosare minore din punct de vedere economic.

La nivel individual putem fi cu toții deschiși cultural catre „doctrina” Al Capone, mafiotul condamnat pentru evaziune fiscala (pentru ca aceea s-a putut dovedi) și nu pentru zecile de crime de care era banuit, dar pentru juriști și pentru politici publice într-un stat de drept acest subiect nu trebuie ocolit.

Ideea nu este, desigur, aceea de a se permite furtul până la un anumit nivel.

Nu e, însa, adaptat din perspectiva de politici publice nici sa nu fie implementata o strategie care sa mearga clar pe puncte nodale și de valori mari și doar dupa ce se avanseaza semnificativ acolo, de concentrat mai mult în jos. La noi, de multe ori pare invers.

Consecința a fost o insuficienta presiune tocmai pe punctele majore economic și comportamental și o stimulare de statistici cantitative, focusate pe numarul de dosare și funcția celor vizați.

Într-o țara cu o economie neagra estimata la zeci de procente din PIB, care doar în privința TVA-ului pierde 4 miliarde de euro anual peste media europeana¹⁰, unde contractele dubioase cu statul abunda, iar numarul de funcționari publici care condiționeaza financiar direct sau indirect cooperarea statului pare mare, puzderia de cazuri izolate mici sau nefocusate clar valoric reclama o recalibrare.

4. Ordinea de tratare și originea unora dintre dosare au permis prea multe speculații de politizare

S-a ajuns la un sentiment larg raspândit între politicieni și funcționari ca au fost numeroase cazuri în care inițierea unor dosare, ordinea de tratare și chiar modul de conducere a anchetei penale și rezultatul final au fost influențate de priorități politice.

Sentimentul ține parțial și de manipularea activului de partid de catre unii șefi politici vizați, dar au existat și destule cazuri mediatizate în care evoluția evenimentelor este foarte greu de explicat altfel și pentru juriști. Pe de o parte, unele astfel de dosare au indus ideea de încercare de a gasi ceva cu orice preț. A da impresia ca se urmarește omul, nu fapta, este o problema de esența. Într-un stat de drept se investigheaza fapte și se vede catre ce faptuitor duc acestea, nu se cauta sa i se gaseasca ceva unui om.

Pe de alta parte, pentru ca majoritatea politicianilor știu ca și în rândurile proprii, dar și la unii adversari politici, sunt fapte de nivel similar, semnificația condamnării unui decident de o anumita culoare politica în astfel de situații sau a momentului în care unele dosare sunt inițiate devine preponderent politica, în loc sa fie morala.

Și distribuirea aleatorie a dosarelor catre completuri de judecata a început sa fie perceputa ca nefiind, de fapt, aleatorie întotdeauna, aspect ce trebuie avut în vedere serios, fiind ușor de remediat.

Percepția unor dimensiuni selective trebuie contracarata foarte atent și obiectiv în orice țara pentru ca poate bruia mult atât simbolica luptei anti-corupție, cât și eficiența sa (riscul fiind ca unii sa creada ca nu conteaza cât furi, ci ce prieteni ai).

5. O componenta de presiune artificiala asupra justiției însași

Dupa cum menționam și cu o alta ocazie, numarul de dosare penale inițiate cu privire la magistrați a fost mare, cifrele respective ridicând întrebări.

În conformitate cu datele DNA¹¹, în perioada 1 ianuarie 2014 – 30 iulie 2018 (4 ani și 7 luni) a fost de 2.396 dosare penale privind, dintre care puțin peste 245 au fost sesizări din oficiu. Practic în cei 4 ani și 7 luni, peste 32% din magistrații țării au făcut obiectul analizei într-un dosar penal (procentul de judecatori fiind probabil mai mare), adică aproape 1,5 dosare pe zi.

Desigur, orice plângere penală da naștere automat unui dosar de urmărire penală. Așadar, cifrele trebuie puse în perspectivă. Totuși, pe lângă faptul că se pot formula și provoca ușor astfel de plângeri în România, se poate observa, din datele de mai sus și că la fiecare 7-8 zile, a fost demarat din oficiu câte un astfel de dosar în perioada respectivă.

Astfel de cifre indică o componentă de presiune artificială asupra magistraților ceea ce nu e în regulă în sine.

Din punct de vedere practic, acestea au generat, în primul rând, susțineri de conjunctură pentru unele segmente nereformiste, contând și în unele supra-reacții din ultimii ani care au vizat „aruncarea copilului cu apa din copaie”.

La momentul la care presiunea a ajuns la Curtea Constituțională, consecințele erorii respective au devenit “foarte” vizibile. Cu privire la acest ultim aspect, punctul de cotitură pare să fi fost cazul destul de penibil instrumentat împotriva lui Toni Grebla, judecător la Curtea Constituțională, urmărit luni de zile și în baie cu privire la un dosar care viza în bună parte niște struți și capre, care a trenat ani de zile și în care acesta a și fost achitat recent definitiv.

Se pare că la momentul dosarului Grebla, ceilalți magistrați CCR și-au dat seama că unele segmente din servicii și magistratura se implică într-un mod politic, dincolo de revelația la un mod mult mai concret că și ei ar putea urma pentru vreo pretinsă greșeală cu oi, gâini sau altceva. A început șirul de decizii ale Curții Constituționale de îndiguire a segmentelor respective și nu doar a lor, cu toate daunele colaterale aferente.

Decizia CCR din 30 mai 2018 ce l-a obligat pe Președintele României să demita procurorul șef al DNA a mers mult prea departe juridic, închizând, însă, aparent un cerc, de fapt, politic și având izul de mutare de genul cine lovește primul.

O altă reacție notabilă a fost înființarea secției speciale de investigare a magistraților. După cum detaliam în articolul anterior, nu o vad oportună în prezent având în vedere originea deciziei, politizarea actuală a subiectului și faptul că o instituție care are astfel de competențe exclusive este împinsă automat să-și gasească de lucru..... Pe de altă parte, nu trebuie ignorate nici unele din motivele din spatele discuției, evocate și mai sus.

În orice caz, de ani buni, analiza unor decizii din sistemul de justiție nu poate face abstracție de contextul de mai sus fără să rateze logica lor mai largă, uneori frustrant de “nejuridică”, dar cu potențială noimă în meciuri de box. Deciziile care sar calul în viitor necesită, oricum, o reacție din partea societății, dar pentru caile de abordare și politicile publice cele mai eficiente (și rezonabile) trebuie încercat de înțeles bine și echilibrat ce se întâmplă.

6. Poziționarea uneori deficitară față de acte de rea credință sau lipsite de etică ale unor procurori

Valoarea simbolică a propriei activități trebuie protejată atent de o instituție anti-corupție, dar cazuri precum ale procurorului Negulescu necesită o delimitare imediată și foarte clară, chiar sub rezerva investigării pe mai departe.

Și faptul că șeful procurorului respectiv a spus că nu știe dacă e vocea sa pe casete a dat serios de gândit. Te-ai fi așteptat să fi spus că e imposibil să fie el pentru că nu spune astfel de lucruri, nu că e în dubiu doar cu privire la voce (adică pareau să fie vorbele lui, dar vocea putea să fie și a altcuiva).

Dincolo de factura morală a persoanelor acuzate de procurori în dosarul de la care s-a plecat, mesajul care transpare este foarte simplu – au existat cazuri de fabricare de probe și pot să mai fie.

Mai mult decât atât, dacă cineva considera ca astfel de cazuri ar exista într-un singur județ sau ca își încearcă cineva puterile direct la nivel politic pentru prima dată, este foarte probabil să fie naiv.

Nu trebuie, deci, inversate ponderile, dar a nega ca astfel de cazuri există este contraproductiv și nepotrivit. Faptul că în cele din urmă au fost demarate anchete cu privire la procurorii respectivi și au fost luate măsuri este încurajator, dar întârzierea de reacție și aparenta lipsă de entuziasm de a o face au făcut deservicii combaterii anti-corupției și au facilitat critici cu o agendă mult mai largă la bază.

7. Unele concluzii privind spre viitor

Toate cele de mai sus, luate împreună, duc la ideea că în plus de implementarea naturală și corectă a unei politici penale s-au manifestat și excese paguboase atât simbolic, cât și practic, pentru interesul general.

Majoritatea celor de mai sus trebuie văzute și pe fondul a 3 factori care contribuie și natural în direcțiile respective:

- (i) Așteptările populației fiind mari și cu tenta emoțională, de frustrare de clase, presiunea spre statistici cantitative, focusate pe număr de dosare și trofee de aratat a venit în parte de la sine;
- (ii) România neavând un sistem de puncte de complexitate pe dosare nici la polițiști, nici la procurori și nici la judecatori, evaluarea activității împinge tot în aceeași direcție - e mult mai ușor să bați recorduri numerice cu cazuri mai mici;
- (iii) Dosarele majore nu numai că iau, de regulă, mai mult timp, dar necesită abordări pluridisciplinare serioase. Or, cadrul instituțional e insuficient în prezent și prea puține echipe din aparatul de justiție beneficiază de formarea necesară (aspect fără legătură cu inteligența cuiva sau cunoașterea Codului Penal în sine), diversificarea surselor de informare fiind și ea deficitară.

Ca să poți dovedi infracțiuni de valori mari în domeniul construcțiilor de infrastructuri, trebuie și ingineri de specialitate buni în susținere, precum și o bună stăpânire a legislației și practicilor în domeniu. Ca să demonstrezi infracțiuni legate de scheme contractuale mai complexe ar fi foarte utili specialiști în astfel de contracte și fiscaliști cu multă experiență. Similar în domeniul vamal, etc. O bună parte din zona achizițiilor publice ar putea fi destul de rapid standardizată ca analiză, dar și acolo, reperarea multor hoții e dificilă fără sprijin tehnic de calitate din diverse domenii.

Or, la noi, pe fondul de izolaționism față de sectorul privat și pe ideea paguboasă că nu da bine să para că anumite lucruri nu se stăpânesc, metodologia de lucru în echipe largi, diversitatea surselor de formare folosite și schimbul de informații și experiențe au rămas mult sub necesar. Informații „din interior” de calitate par să se fi obținut rar și de destule ori de la persoane discutabile moral și cu agende proprii.

Nu se pot exclude nici componente ale unora, „pe persoana fizică”, de deturnare a atenției de la marile „tunuri” prin multe cazuri mici, dar de interes mediatic, de dobândire și conservare a unor zone de putere prin butoane de presiune asupra multor persoane și uneori chiar de înlocuire a unor „baieți deștepți” cu alți „baieți deștepți”.

Pe lângă consecințele descrise mai sus, efectul pe termen mediu a fost unul de bumerang, permițând o victimizare de destule ori deplasată raportată la rolul unor persoane în societate și o retaliere legislativă care era cât pe ce să ne dea înapoi cu decenii.

Este necesară o recalibrare.

O abordare de remediere a situației nu ar trebui să fie represivă, ci, în bună parte, de resetare (inclusiv la nivelul

magistraților, serviciilor și poliției) și refoculare a eforturilor pentru viitor. Mesajul trebuie să fie însă clar. Altfel, neîncrederea și teama de răspunderi acumulate în multiple direcții vor alimenta mulți ani o bună parte din consecințele nedorite.

Este important pentru succesul combaterii corupției și pentru interesul general mai larg ca activitatea instituțiilor implicate în aceasta să fie centrata pe dosare majore și care să corespundă unor criterii de impact economic (fie prin valoarea mare a prejudiciului, fie prin numărul de acte similare ale unor faptuitori) sau de exemplu relevant și clar în societate.

Aceasta nu înseamnă ca mica tracasare/jecmanire zilnică pentru antreprenori și contribuabili sau eventualele abuzuri în viitor ale unor procurori sau judecatori nu trebuie sancționate ferm și prompt. O abordare, însă, de tipul „să fie sita cât mai deasă” ca nu se știe când ne folosește nu numai ca nu e specifică unui stat de drept, dar este și va rămâne mult timp contra-productivă pentru interesul larg al României.

Fără o ajustare a politicii de integritate, nici nu este posibilă emergența unei elite politice și administrative de calitate înaltă suficient de mari pentru ca problemele și riscurile de mai sus descurajează atât implicarea celor deja în administrație, cât și a multor oameni decenti și profesioniști din exteriorul său și stimulează ponderi prea mari de aventurieri, hoți sau oameni „de încredere” dar fără alte calități.

Mai mult decât atât, erori de genul de mai sus reduc și posibilitățile de deloializare a unor segmente de votanți față de unii dintre politicienii actuali, oferind totodată muniție mediatică celor care doresc afectarea înșuși fondului luptei anticorupție.

În plus, oamenii de calibrul politic vor rămâne în bună parte în „subteran” în linie cu strategii cu istorii vechi în România, iar forța politică a multora din cei care vor apărea la conducerea instituțiilor publice va rămâne sub-optimală, aspecte ce nu au cum nici să responsabilizeze actul de administrare, nici să ajute interesul general.

1. Statisticile în materie penală sunt, de altfel, lucruri riscante și ar trebui descurajate sau relativizate în partea lor de ilustrare a performanței. Pentru ca orice plângere ar trebui investigată, a măsura „succesul” în materie penală prin statistici de reușite poate deveni contraproductiv pentru înșuși ideea de stat de drept.

Desigur, nu este irelevant pe ce sunt concentrate resursele statului și cu ce folos, dar trebuie atenție ca procurorii și judecătorii să nu fie stimulați direct sau indirect să susțină dezechilibrat un caz pentru a justifica cum și-au petrecut timpul lor sau al echipei de caz, să-și îmbunătățească statisticile, să nu-și expună colegi de la instanțe inferioare sau chiar ca să nu aibă ei înșiși dosare.

2. Conform Buletinului Informativ nr 3/2019 al Consiliului Legislativ (<http://www.clr.ro/InfoPublic/BuletinCL.aspx>), la data sa de referință erau în vigoare (sau neabrogate expres) peste 15800 de acte normative numărând doar legile, ordonanțele Guvernului, ordonanțele de urgență ale Guvernului, hotărârile Consiliului de Miniștri și hotărârile Guvernului (deci, fără ordine de ministru, de exemplu).

3. Conform art. 297 alin. (1) din Codul penal, „(1) Fapta functionarului public care, în exercitarea atribuțiilor de serviciu, nu îndeplinește un act sau îl îndeplinește în mod defectuos și prin aceasta cauzează o pagubă ori o vătămare a drepturilor sau intereselor legitime ale unei persoane fizice sau ale unei persoane juridice se pedepsește cu închisoarea de la 2 la 7 ani și interzicerea exercitării dreptului de a ocupa o funcție publică.”

Conform art. 298 din Codul penal, „Încalcarea din culpa de către un functionar public a unei îndatoriri de serviciu, prin neîndeplinirea acesteia sau prin îndeplinirea ei defectuoasă, dacă prin aceasta se cauzează o pagubă ori o vătămare a drepturilor sau intereselor legitime ale unei persoane fizice sau ale unei persoane juridice, se pedepsește cu închisoare de la 3 luni la 3 ani sau cu amendă.” Prin Deciziile CCR nr. 405/2016 și, respectiv, nr. 518/2017 s-a constatat că dispozițiile respective sunt constituționale doar în măsura în care prin sintagma „îndeplinește în mod defectuos”, respectiv, „îndeplinirea ei defectuoasă”, din cuprinsul acestora, se înțelege „îndeplinește prin încălcarea legii”. Aceste decizii au mai redus din caracterul cu totul excesiv al interpretărilor anterioare, dar tot nu au condus la un cadru suficient de echilibrat. Este adevărat că și revizuirea propusă cu ocazia „campaniei” din ultimii ani cam mergea în extrema cealaltă.

4. Legea nr. 95/2006 privind reforma în domeniul sănătății, republicată în Monitorul Oficial nr. 652/2015 și modificată de peste 40 de ori ulterior (ultima dată, pe 2 ianuarie 2020).

5. Art. 381. - (...) (2) Având în vedere natura profesiei de medic și obligațiile fundamentale ale medicului față de pacientul său, medicul nu este functionar public și nu poate fi asimilat acestuia. (...)

6. Legea drepturilor pacientului nr. 46/2003, publicată în Monitorul Oficial nr. 51/2003 (modificată).

7. Art. 34. - (1) Personalul medical sau nemedical din unitățile sanitare nu are dreptul să supună pacientul nici unei forme de presiune pentru a-l determina pe acesta să îl recompenseze altfel decât prevăd reglementările de plată legale din cadrul unității respective.

(2) Pacientul poate oferi angajatorilor sau unității unde a fost îngrijit plăți suplimentare sau donații, cu respectarea legii.

8. A se vedea în Monitorul Of. nr. 590/2015 Decizia nr. 19/2015 a ICCJ – Completul pentru dezlegarea unor chestiuni de drept, prin care s-a stabilit că: „fapta medicului angajat cu contract de muncă într-o unitate spitalicească din sistemul public de sănătate, care are calitatea de functionar public, în

acceptiunea dispozitiilor art. 175 alin. 1 lit. b teza a II-a din Codul penal, de a primi plati suplimentare sau donatii de la pacienti, în conditiile art. 34 alin. 2 din Legea drepturilor pacientului nr. 46/2003, nu constituie o exercitare a unui drept recunoscut de lege având ca urmare incidenta dispozitiilor art. 21 alin. 1 teza I-a din C. pen.” Pentru punctul de vedere contrar, a se vedea articolul d-lui Valerian Cioclei la <https://www.juridice.ro/373180/dreptul-pacientului-de-a-oferi-plati-suplimentare-dupa-primirea-ingrijirilor-medicale-poate-reprezenta-o-cauza-justificativa.html>.

9. A se vedea articolul relevant la:

<https://www.juridice.ro/395749/sutor-ne-supra-crepidam-sau-despre-riscul-iccj-de-a-se-transforma-intr-un-organ-legiuitor-sui-generis.html>

10. De exemplu, conform analizei Comisiei Europene, România recuperează în fiecare an cu aproximativ 6 miliarde de euro mai puțin TVA decât nivelul optim, de 3 ori mai slab (proporțional) decât media europeană[9]. Multe controale par să-i vizeze în prezent tot pe cei care platesc.

11. Date conform comunicatului de presa DNA Nr. 232/VIII/3 din 7 martie 2019, completat cu o actualizare în data de 8 martie 2019 cu privire la perioada 2002-2018 – disponibil la: <http://www.pna.ro/comunicat.xhtml?id=9322>.